25/11/2021

Ηράκλειο-Αγία Αικατερίνη Σιναϊτών: Η ιστορία της Μονής από το Χάνδακα έως σήμερα

Οικουμενικό Πατριαρχείο / Αρχιεπισκοπή Κρήτης

Το καθολικό της σιναϊτικής Μονής της Αγίας Αικατερίνης βρίσκεται στην ομώνυμη πλατεία, βορειοανατολικά του Μητροπολιτικού ναού του Αγίου Μηνά στο Ηράκλειο της Κρήτης. Ιδρύθηκε τη β’ βυζαντινή περίοδο και αποτέλεσε πνευματικό και καλλιτεχνικό κέντρο από τον 15ο έως τον 17ο αι., ενώ μέχρι και σήμερα παραμένει ένα κόσμημα στην καρδιά της πόλης.

Στη Μονή λειτουργούσε κατά την περίοδο της βενετοκρατίας εργαστήριο αγιογραφίας και σχολείο, στο οποίο λέγεται ότι δίδαξαν σημαντικοί λόγιοι του 16ου αιώνα, όπως ο Ιωάννης Μορεζήνος, ο Ιωάσαφ Δορειανός, ο Ιερεμίας Παλλαδάς, ενώ στο σχολείο αυτό λέγεται ότι μαθήτευσαν οι μετέπειτα Πατριάρχες Κωνσταντινουπόλεως Μελέτιος Πηγάς και Κύριλλος Λούκαρης. Η εκκλησία διατηρούσε πλήθος εικόνων και κορυφαίων έργων της χριστιανικής πίστης, που όμως κατά την Τουρκοκρατία απογυμνώθηκε από αυτόν τον πλούτο.

Αμέσως μετά την άλωση, η Αγία Αικατερίνη μετατράπηκε σε τζαμί και δωρήθηκε στον Ζουλφικάρ Μπέη Κετχουντά (εισηγητή) του Κιοπρουλή. Με τη μεσολάβηση του Παναγιωτάκη Νικούσιου, που ήταν τότε διερμηνέας του Κιοπρουλή, παραχωρήθηκε στους μοναχούς της Αγίας Αικατερίνης ο ναός του Αγίου Ματθαίου. Οι μοναχοί πήραν μαζί τους αρκετές από τις φορητές εικόνες που βρίσκονταν στην Αγία Αικατερίνη καθώς και τον άμβωνα. **Ενώ στα βιβλία του Εφκαφίου η Αγία Αικατερίνη αναγραφόταν επίσημα ως Κετχουντά Μπέη τζαμισί, και οι Οθωμανοί και οι χριστιανοί την αποκαλούσαν Αγιά Κατερίνα**. Μάλιστα, στο μοναστήρι υψώθηκε και μιναρές κατά τη λειτουργία του ως τέμενος.

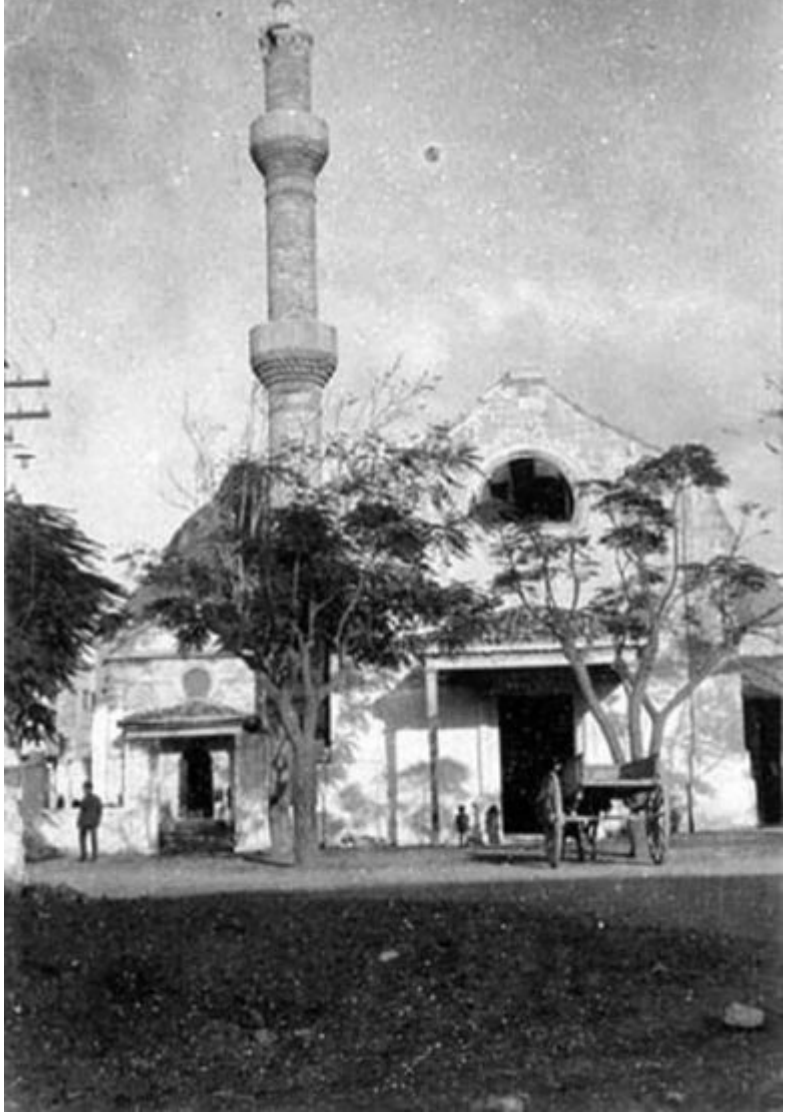

Μέχρι το 1880 πάνω από το υπέρθυρο της εισόδου του ναού σωζόταν μαρμάρινο άγαλμα της Αγίας Αικατερίνης. Κατά τη διάρκεια επισκευών του τζαμιού το άγαλμα γκρεμίστηκε, γεγονός που εξόργισε τον τότε Οθωμανό δήμαρχο Ηρακλείου Παπουτσαλή, για τον λόγο ότι σκόπευε να το πουλήσει ακριβά στους χριστιανούς. Τα κομμάτια του αγάλματος τα περισυνέλεξαν χριστιανοί και τα μετέφεραν στον μικρό Άγιο Μηνά.
Ως μουσουλμανικό τέμενος λειτούργησε μέχρι το 1922, όταν οι τελευταίοι μουσουλμάνοι εγκατέλειψαν το Ηράκλειο με την ανταλλαγή των πληθυσμών ανάμεσα σε Ελλάδα και Τουρκία.

Μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή, ο έρημος ναός χρησιμοποιήθηκε για την εγκατάσταση προσφύγων που έφτασαν στο Ηράκλειο και στη συνέχεια ως πρόχειρο αφοδευτήριο και τόπος απορριμμάτων, ιδιαίτερα το παρεκκλήσι των Αγίων Δέκα.

Στη Μάχη της Κρήτης, όταν οι γερμανικές βόμβες έπληξαν το Ηράκλειο, η Αγία Αικατερίνη έπαθε σοβαρές ζημιές. Δύο βόμβες τρύπησαν τη στέγη, η μία του κεντρικού κλίτους και η άλλη το τμήμα που συνέδεε την Αγία Αικατερίνη με το παρεκκλήσι των Αγίων Δέκα.

Τότε οι Γερμανοί βρήκαν την ευκαιρία να χρησιμοποιήσουν το λαβωμένο ναό ως αποθήκη και αυτοκινητοστάσιο.

Σε αυτή τη δύσκολη εποχή το εκκλησιαστικό συμβούλιο του Αγίου Μηνά ζήτησε από το γερμανικό φρουραρχείο να επισκευάσει το κλίτος του ναού όπου τιμούσαν, πριν την άλωση, τους Αγίους Δέκα, χωρίζοντας το με μεσοτοιχία από το υπόλοιπο

κτίσμα.

Το Νοέμβριο του 1943 στη γιορτή της Αγίας Αικατερίνης τελέσθηκε πρώτη φορά στα νεώτερα χρόνια, συγκεκριμένα μετά από 274 χρόνια από τότε που έπαψε να λειτουργεί ως χριστιανικός ναός, λειτουργία στο παρεκκλήσι του κατηργημένου τζαμιού.

Μετά την Κατοχή έγιναν πολλές συζητήσεις για την τύχη του ναού ενώ λαϊκή επιτροπή ανέλαβε την ανακαίνιση του. Μέγα ζήτημα δημιουργήθηκε τότε με την καθιέρωση του παρεκκλησίου του. Μετά από πολλές προτάσεις καθιερώθηκε να τιμάται εκεί η μνήμη των εν Κρήτη Διαλαμψάντων Αγίων.

Μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο (ίσως από τα τέλη της δεκαετίας του 1940) ο ναός της Αγίας Αικατερίνης είχε αρχίσει να στεγάζει τα κατηχητικά σχολεία της ενορίας του Αγίου Μηνά και άλλες εκκλησιαστικές δραστηριότητες (ομιλίες, διαλέξεις, συγκεντρώσεις).

Από το 1967 μέχρι σήμερα, στον χώρο στεγάζεται έκθεση της Ιεράς Αρχιεπισκοπής Κρήτης με αντιπροσωπευτικά κειμήλια της κρητικής Αναγέννησης και της κρητικής σχολής αγιογραφίας, ανάμεσα στα οποία ξεχωριστή θέση κατέχουν οι φορητές εικόνες του Μιχαήλ Δαμασκηνού. Επίσης, εκτίθενται συλλογές με εκκλησιαστικά σκεύη, βιβλία, άμφια και αποτοιχισμένες τοιχογραφίες.

Με πληροφορίες από candia.doc.gr και koules.efah.gr

*Το «Εφκάφι» χτίστηκε γύρω στα 1878, καθαρά τούρκικο κτίσμα που ΄χε επιταγές νεοκλασικισμού στην πόλη. Δημόσιο κτίριο υπηρεσιών που στέγασε για πολλά χρόνια την Υπηρεσία Εφκαφίων, η οποία είχε στη δικαιοδοσία της όλα τα αφιερωμένα σε φιλανθρωπικά ιδρύματα κτίρια.

Πηγή: **Μύθοι και Θρύλοι της Κρήτης**